

Josef Straka

C I Z Í
Z E M Ě

—
P R Ó Z A
—

Praha 2018

Cherm

Vychází s podporou Ministerstva kultury
České republiky.

© Josef Straka, 2018

© Cherm, 2018

ISBN 978-80-86370-70-5

Čas ubíhá neskutečně pomalu. Už nelze, zajíždění do jiných měst. Už nelze cosi jednoduchého rozpoznat. Snad únava, spíše nemožnost vytržení. Podoby podob. Přichylování. Vidím město průzorem jiných měst a dálnice mezi nimi už nic nesvedou. Rozhovor, který se kdesi zaslechl, má jen minimální platnost: žena vyčítá muži promarněný den. Natěšenost, dá se ještě vystopovat z její tváře, jako z „těch“ co měla před několika lety. Zachumlání. Prý přibývá ghett. Jsou dovedně ukrytá, přesto je jich stále víc. Ghett těch, kteří se neumějí přizpůsobit. Období „milých“ ghett a kaváren v zapadlých částech města. Žádné pro a proti, spíše jen strávit jeden večer ve zcela jiné společnosti. Pak se tam vracet. Ne oddělující, ale oddělené. Naslouchání slovům,

kteřá jsou kdesi dole někým řikána, přednášena, opravdu těch míst přibývá.

Chodci z jednoho místa na druhé, snažící se cosi pochopit, zaznamenat. Zaposlouchávají se. Vyplňují hluché pasáže přechodů. Hluché dojezdy tramvají a autobusů. Jsou tady a zároveň i někde jinde. A někdy také nic nemohou najít. Tak trochu stále musí být v nějakém pohybu. Jsou jakýmiśi spojkami mezi jednotlivými ghetty. Jejich chodectví má jistou váhu. Slovo „Jinde“ vzrušuje. Každým rokem o něco víc. Nakonec se ghetta bez našich „propojovatelů“ už neobejdou. Přidávají další rozměr. Podávají nějaké zprávy, v čase, kdy noviny věří v jistou lež, které postupně stále více věří.

Zase psát. Zase, i když trochu nejistě. Vracet se. Něco jakoby „vyškrábat“, vynést na světlo jako kartu, která se chce i nechce vynést. Ukázat druhým. Že být ve hře. Život, který je hrou jen do jisté míry. Nebo je všechno strašně těžké rozplést. Den po dni. Nebo po jistých úsecích. Něco

vynechat. Objeví se to jinde. Jen se příliš netuší kde. Teď tichá procházka skoro nekonečnými stezkami. Proplétání a zamotávání. Tiché dny, které mají své určení.

Procházet se. Léta. Pro způsob objevování, vyjasňování. Neustálé chodectví, dlouhá asfaltová stezka mezi dvěma polabskými městy nebo vesnicemi ve sněhu. Ledové plotny, chvíli nějak balancovat na několika metrech čtverečných. A dál. Někam se dojede vlakem, spěšným vlakem, až na okraj této země, jde se po hraniční čáře, nebo jindy ráno vyrazit v půl šesté a procházet se čtvrtěmi, než se objeví první lidé. Třeba se vracet. V jakýchsi kruzích. A přesto někam. Neví se, zda kupředu, ale jde o objevování. Explorace. Stále důležitější. Pro detaily, jednotlivosti, zhlédnutí. Skoro nutné, ne jako úkol, ale pro záznam. Stále balancování na hraně. Stále propojování. Různých úseků. Dát tomu důraz. Skoro všemu. Na ledové plotně u cedule „Pod lesem“ se pak náhle rozjíždějí nohy. Prsty se zachycují sněhové hradby. Uhýbá se projíždějícímu vozidlu. Do cíle toho dne se pak dojde relativně klidně.

Zachycené prázdno v novinových titulcích. Svěhlost. Sebe-střednost, a také jakási sobě-střednost. Nic asi neobyčejného. Jen kolorit. Lité boje, lítost. Vcelku nenápadné divné dny a jejich přehry. Předscény. Účast forbín. Účastníci, a také ti, co nechtějí. Zachytit ono letmé, přesto ale znatelné lité prázdno. Neúčastná lítost a do-sebe-zahleděnost, jakási „střednost“, která se ráda pyšní opakováním. A často, kdovíjak často.

Stejně pak nenápadné prázdno dny. Podivnost, která se směňuje v divném kursu. Směnné, výměnné hodnoty úsměvů a vygenerovaných vět. Milionté opakování soutěže „ještě za ještě“. Krouživé pohledy, když není stanoven denní kurs měny. Rádoby nahozené věty, nedávající ani po hodině žádnou souvislost. Nezkusí to někdo? Význam na chvíli popřen. V podpalubí, v jakémsi podpalubí, zápas o nalezení správného slova. Šumy a těž vlnění vody. Další vlnění. Unavené hlasy, chtějí platit. Vyhovují. Další stanovená cena. Tentokrát za něco konkrétního. Sečtení

položek, lístek s údaji ležící jen nedaleko malé lůžičky na stole. Platí se, co je stanoveno. Dny v účtovacích kancelářích pokračují. Zápasy, líné lité únavné boje.

Záměry slov. Dochází někdy k neprotknutí, necitlivě, s ranami. Nově pak někdy definovat čas. Začíná to postupně. „Začíná to postupně,“ pomalu opakuje hlas. Hlas, který říká i to, co je vedlejší. Všechny ty vedlejší koleje, na nichž hrajeme hru na svou účast. Hrát je někdy také spolupobýt. Chtěné i nechtěné spolupatřičnosti. Známe to, slovo pobývat v mnoha podobách. V naklonění úhlů, ve znázorňování, a stejně je to někdy neprůhledné.

Dobíhání. Cirkus vět. Ekvilibristika spodnosti a lehké, takové té přijatelné nízkosti. S úsměvem, bez dramát. Žvanivé žvatlání opilce od vedlejšího stolu. Chce navázat kontakt, ale nedaří se. Obsluha jej po úvodním entréé přesouvá k zadnímu stolu uvnitř. Společnost ve svých dovolenkových podobách. Získává na chvíli ještě hrůznější rysy. Syrovější tvář. A úsměvy a úsměvy. Trpkost. Hrubíánská nabídka jídel. Grobíánské odpovědi. Pak zas hlasitý smích, a ticho. Několik hodin. Užívání si, prý. Hledání cosi ve smartphonech, sociálních sítích. Vše se kamsi ponořuje. Ještě pár nutných slov jak bylo na jakési dovolené. Pak už nic, nebo skoro nic. Jen člověk vycházející z domu s připravenou kartou, kterou za rohem zasouvá do drážky v bankomatu.

Ještě si nic nedomýšlet. Zbytky snů, jejich cupaniny, odeznělý tón. Nic se najednou nezdá, vše je přítomné. Hlasitý zvuk, který proniká i skrze okno. Zapsat to všechno, ale ne, nakonec vynechat některá slova, skoro až kusé záznamy bez spojek a návazností. Jiná slova pak zapsat ještě mimo, na souběžně vytažený papír. Zapomenutý hlas do telefonu něco říká, není ale slyšet co. Byt, který se náhle musí opustit. Už tě nic nesvazuje. Výtahy jezdí nahoru a dolů, čekáš. Metro plné jakýchsi pojízdných lidí, pojízdných ve svém životě, vše jim najednou vychází, dojedou. Na místo určení.

Na několika stanicích skupinky lidí, oblečení jako z nějaké show či prezentace různých stylů. Jsou domácí. Chovají se tak. Přidávají na hlase, prý aby je bylo lépe slyšet. Nejsou prý stoprocentně nazvučeni. Varovný prst, někdo něco říká směrem k nim. Celé město pak takto podjet. Betonové nástupiště na začátku polí. Hlasy lidí promíchané s těmi, co přijeli z menších měst. Je to všechno rychlé. Nastupuje se. Ještě se neví, jaký to bude den. Hodiny ukazují dvě minuty po odjezdu, nástupiště mizí, lidé také.

Chybí tomu postavy. Myslíš, a také zapomínáš. Pochody tváří v celé nutnosti zahlédnutí, vstupů a výstupů, něco z toho spatřit, zařadit. Zaškatalkovat, vymyslet kód připomínání. Průjezdy autobusů, všechny ty nájezdní plochy, autostrády, bariéry podél. A znovu se nějak přiblížit lidským osudům. Rozmýšlet, krátce se zavřenými víčky, někteří vystupují, spolu s nimi časy, které se opomněly započíst. Zástupy, šum, dopovídávání vět. Slyšíš pak opakovaně někoho, kdo si chce na místních tzv. namastit kapsu, jak se tomu říká, on říká privatizovat, teď se o tom tak mluví. Jasně, poctivě, musí se v tom naučit chodit. A my také. Pak se vylíhli další. Vzpomínáš si ale na toho malého dopravce, dovozce potravin a cukrovinek v Žerotíně, přijel, využil, v tom nejlepším slova smyslu, že ve vesnici není hospoda ani krámek a zůstal se svým autobusem dlouho do noci, prodával skoro až do půlnoci. Květen 1989. Pak těsně po revoluci jich najednou začalo přibývat, živnostníci, drobní podnikatelé, ty, kteréš

takto potkal, sis zaznamenal, že v té a té vesnici jeden, dva noví, nový krámeček, prodejna, a radoval ses, jak se vše mění. To rané romantické období, které možná vůbec nebylo romantické, ale přišlo ti to tak, prožili jsme tak dva, tři roky. Iluze jsou asi zbytečné. Postupné ubývání. A nekonečné přesvědčení, že se všichni převlečeme do manažerských šatů. Tenkrát tomu propadli mnozí. Extrovertovaní prodavači všemožných barev. Hovory od zadních stolů trochu varovaly a nabádaly k opatrnosti, ale neposlouchaly se. Do té doby, než se vynořil nějaký divný pocit. Ten nějaký, přesto stále silnější pocit konce první a začátku druhé půle devadesátých let. Pak cosi hledáš, vynořují se zas tváře. Zas jsi v nějakých polokavárnách pro místní teplákovou mafii. Rozhovory jsou nasamplované, použité smyčky z techno-acid věku konce devadesátých let. A zdá se ti, že tam vidíš ty stejné lidi, jenže utíká čas a jsme o patnáct let dál. Ale tady asi tak trochu ne. Toto město-mezistav. Najednou tomu chybí

reálné postavy, vytlené postavy ředitelů socialistických podniků, ÚNZů, vedoucích odštěpných závodů, kteří si zprivatizovali majetek a též životy svých blízkých, klučků v nablýskaných vozech pracujících v takzvaných finančních službách. Majitelů dalších a dalších autoservisů a autoslev. Všelijakých byznysmenků, kteří obchodují s čím se jen dá.

Přibývají písmena. Prsty lehce od něčeho umatlané. Stmívá se a je to tak dobré. Všechny ty podzemní tunely do vybraných kaváren. Hlasy, množství externích hlasů. Nabooastrovaný tón. To zrychlené popojíždění tramvají. Slova, která dořekneme, domyslíme, dovymyslíme až potom. Vcelku dobře vnímáme uspořádání. Chaosy, dílčí nedostatky se nás prý už netýkají. Nebo je ani nechceme.

Je hezké pak vynechat odstavce, stále delší odstavce. Jemným přeškrtnutím zničíme trochu té minulosti, všechny nánosy minulostí, které se vždy tak rozdrobí do nesouvislých celků. Pak to prohlásíme možná za nedůležité, i když víme, že nedůležité to není. Ale chováme se tak. Jdeme zas kolem všech těch „bunkrů“, ze kterých vychází něco divného, nějaký divný odér, a mizíme v neurčitě neosobních centrech nákupů, v soutěžích o co nejvíce napěchovaný košík, snad možná i v soutěžích o co nejlépe zaparkovaný vůz. Vstupy a výjezdy z komerčních, komercializo-

vaných zón (města). Nějak se v tom dokonalém marketingu ale ztrácíme, někdy chceme jen prolézt, prolézáme tedy. Na stanice kolem prefabrikovaných skladů a budov.

Je to ničující a též rozvleklé tempo, jak jsou lidé neúčastně účastni, jak je vše do důsledků krajně dokonalé. Odjíždění autobusů a mizení zastávek někdy z roku 1994, na začátku příběhu, něco, co možná víme z první věty, něco neznatelně se vyjevující jednoho červencového dne, někdy kolem poledního, v ulici, která se jmenovala a stále jmenuje V Aleji.

Cosí rozhrnout. Asi vzpomínky na domy, byty a nesouměrné rozměry místností a schodišť. I těch venkovních, o těch ale něco až později. Stoupání a klesání, výstupy k bytům a odcházení. Stočený koberec značící malování nebo prodej. Poslední dny. Stěhování do nepřítomného vztahu k bytům. Jen někdy po příjezdech se zdá, že nějaký byt hovoří najednou jinou, čistou řečí a mezitím desítky, možná stovky předsíní, pokojů pro hosty a koupelen jinde. Bez určité adresy, jenže vše se stejně nakonec pojí s termínem trvalá adresa. Netrvat na ní se postupně stává jediným možným exilem, únikem z bytů, ne však závazků, ale únikem z omezenosti uspořádaných věcí.

Ú N I K Y

Jako bych se najednou ocitl v nějaké „jiné“ zemi, město Ostrava jako hornická vesnice ukrytá za vzrostlými bukovými stromy. Obkružoval jsem ty lesy a nemohl do nich nikterak vstoupit. Všude hluk projíždění přívlečných vlaků. Byl to sen. Probudil jsem se jinde. A pokračoval v ohmatávání příbytků. Stále další, ale stejné sny, ze kterých se možná oklepat v nějakých koupelnách. Vrstvení, hromadění. Roztáčení děje v naprosto cizím ději. Za chvíli, zas u snídane, za něco děkovat. Den mezi. Vmezeřený. Zduřený. Hodiny, které až fyzicky chybí. Sedím pak v kavárně dalších odjezdů a mé prsty přejíždějí po nerovném povrchu stolu. Minuty a minuty. Jízdní řády. Ten neznatelný posun lidí k druhému nástupišti. Za chvíli zas v jakési Cidlici. Hovoří o tom další nápis o možnosti přestupu. Šedesát dalších minut se stráví v nádražní restauraci se dvěma jídly a dvěma unavenými číšníky. Pak dřevěné za-

stávky v lesích. Dřevěné boudy s plápolajícími časy příjezdů a odjezdů. Vlak se vždy tak lehce zacuká, nikdo ale nenastupuje, ani nevystupuje, jen na jedné zastávce tři houbaři, kteří míří do stanového tábora, jak zjišťuješ, když otočíš hlavu, a zase se vlak supivě rozjíždí dál. Pokládám pak hlavu na polštář v nějaké jiné zapůjčené chatce o několik kilometrů jinde, kousek za konečnou vlaku, i cest. Pokládám kdesi hlavu, stejně jako ruce. Parapety, dolní přihrádky skříní.

Najednou jsem jinak pryč. V jakési chatě, kde si urovnávám věci, papíry, život. Lesy, kterými se zítra „prokousávat“ k místě přednášky. Lokálka druhý den v neskutečném sklonu, jedeme krokem, z konečné zase trochu zpět a pak do kopců, nakonec někde vystupuji. Obehnané pastviny, velká traktorová stanice, betonové pražce vystavené slunečnímu svitu, prudkým dešťům, orezlé kolejnice, je jich zde více, některé vedou jen k nějakému podniku, který už ale nefunguje, jsou sice pootevřená vrata, ale nikdo tam není. Příznačně prší. Čekám pod improvizovanou střechou, čekám, až přijede malý vůz, aby mne odvezl do ještě temnějších hor na místo setkání, přednášky. Další příhody několika dalších týdnů jsou prožívány v jihočeských nebo severočeských městech. Chůze napříč. Nebo podél. Soustředění se na oční pohled. Zaregistrování. Přesouvání. Už přeci musím znát jejich význam. V mysli se mi vybavují tváře. Zahlédnuté kusy šatů. Věty, které se opakovaly. Některé častěji. Fascinuje

mne vrstvení časů, ve kterých žijeme. Třeba teď v té trochu mondénní, ale jedině v tuto chvíli možné českobudějovické kavárně. Mezi kdo-víkolikátými odjezdy a příjezdy s očekáváním „citového příjezdu“ do jednoho města, s očekáváním tvé nohy zabraňující odjezdu autobusu do dalšího města, kam už jedeme spolu. Vidět to dopředu. Kladení minut přes sebe, vracení se k čemusi uplynulému, hodiny se natahují a zároveň smršťují, podle jakési špatně definované nálady. Vidět tvůj úsměv v předpůlnočním vlaku, čtení zprávy v mobilu, dotyk kamsi. Pod tvými kozačkami chroupání a vrzání zbytků sněhu, namrzlých zbytků listopadového sněhu. Dívám se na ty kozačky, jak míří od vlakového k autobusovému nádraží. Taxík, který nás i s tvým synem hledá na okružní komunikaci. Trochu jsme ho předběhli, nebo on předběhl nás. Taxík pak míří k viaduktu, který hraje roli v našem telefonním rozhovoru o týden později, a pak už nikdy ne. Říkáš: „Tady zastavte, tady to stačí,“ tak jak se to

obvykle říkává. Vystupuješ z auta zrovna na mém nejcitovějším místě, teď je ale tma, nic není vidět, jen zbytky trávy a krusta zmrzlého sněhu. Jdeš, jdeš přede mnou, nevím, jak zastavit tuto minutu, kterou Tvůj syn chce co nejvíc popohnat, abychom už přeci byli v teple. Jedeme výtahem, k pocitu, který se už nezopakuje.